

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Թեևա՝ Մաների իրավունքների ու ազատությունների, պատվի ու արժանապատվության պաշտպանությունը:

Դաստիարակ՝ Անի Մարտիրոսյան Մխիթարի

Մանկապարտեզ՝ Ներքին Մասնաշենի մանկապարտեզ ՀՈԱԿ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն	2
Թեմայի նպատակը, Հետազոտական աշխատանքի նպատակը, Հետազոտության առարկան:	
Հետազոտության օբյեկտը.....	3
Մաների իրավունքների ու ազատությունների, պատվի ու արժանապատվության պաշտպանությունը:.....	3-6
Մաների իրավունքների ու ազատությունների, պատվի ու արժանապատվության պաշտպանությունը առարկայի դասավանդման ընթացքում	7-9
Գլուխ 1. Հոդված 22. Երեխայի պատվի եւ արժանապատվության պաշտպանության իրավունքը.....	9-11
Գլուխ 5-ի Հոդված 20	10-12
Սովորողն իրավունք ունի.....	10
Սովորողը պարտավոր է.....	11
Երեխաների պաշտպանության խնդիրը սոցիալ-իրավական եւ հոգեբանական մանկավարժական ուղղությամբ.....	12-17
Եզրակացություն.....	18-20
Օգտագործված գրականության ցանկ	21

Ներածություն

Ներկայացվող թեման խիստ կարևոր է և արդիական: Արժանապատվություն հասկացությունը դասավանդման ընթացքում սովորողների մեջ սերմանել խիստ կարևոր է: Նրանից բխում է սովորողների կողմից պատասխանատվության գիտակցում և ստանձնումը: Արժանապատվությունը մարդու իրավունքների հիմնարար հասկացություն է, բարձրագույն և առանցքային արժեք, մարդու անքակտելի և անօտարելի իրավունք, որը հատուկ է նրան ծնված օրից: Անձի արժանապատվությունը այն հիմքն է, որի վրա կառուցված է մարդու իրավունքների համակարգը: Արժանապատվությունը սկզբունք է, որը ընկած է մարդու իրավունքների հիմքում և միևնույն ժամանակ պաշտպանվում է որպես իրավունք՝ առանձին և այլ իրավունքների համատեքստում: Մարդու իրավունքների հիմնարար սկզբունք լինելուց զատ՝ այն նաև փիլիսոփայական և բարոյագիտական հասկացություն է: Իբրև այդպիսին այն ընկալվում է որպես մարդու հատուկ բարոյական վերաբերմունքը ինքն իր հանդեպ և նրա հանդեպ հասարակության վերաբերմունքը, որտեղ ընդունվում է անձնավորության արժեքը: Մի կողմից, մարդու՝ սեփական արժանապատվության գիտակցումը անձնավորության ինքնագիտակցման և ինքնավերահսկման ձևն է, նրա վրա է հիմնվում ինքն իր հանդեպ մարդու պահանջկոտությունը: Իր արժանապատվության հաստատումը և պաշտպանումը ենթադրում է նրան համապատասխանող բարոյական արարքների կատարում (կամ, ընդհակառակը, թույլ չի տալիս մարդուն վարվելու իր արժանապատվությունից ցածր): Այս իմաստով սեփական արժանապատվության ըմբռնումը, խղճի և պատվի հետ միասին, հանդիսանում է մարդու՝ ինքն իր առջև որպես պատասխանատվության գիտակցման եղանակներից մեկը: Մյուս կողմից, անձի արժանապատվությունը պահանջում է նաև մյուս մարդկանցից՝ հարգել անհատին, ճանաչել մարդու համապատասխան իրավունքներն ու հնարավորությունները, նրան ներկայացվող բարձր պահանջկոտությունը: Այստեղ տեղին է նշել Էթիկայի Ոսկե կանոնը. «Դիմացինիդ հետ վարվիր այնպես, ինչպես կցանկանայիր, որ քեզ հետ վարվեին»

Թեմայի նպատակը, առարկան, օբյեկտը:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակը՝ երեխաներին անհրաժեշտ է իրագեկել իրենց իրավունքների և այդ իրավունքների իրականացման հնարավորությունների մասին. այդ դեպքում երեխաները կկարողանան պատշաճ իրացնել իրենց իրավունքները, չխախտել և պաշտպանել այլ երեխաների իրավունքները, ինչպես նաև լինել իրավագիտակից ու սեփական վարքագծի նկատմամբ պատասխանատու քաղաքացիներ: Այս գործում անչափ կարևոր է նաև ուսուցիչների մասնակցությունը, քանի որ երեխաների՝ որպես անհատականությունների կայացման գործում անգնահատելի է ուսուցչի դերը: Իրագեկումն ավելի արդյունավետ կլինի օգտագործելով շախմատ առարկայի առանձնահատկությունները:

Հետազոտության առարկան: Արժանապատիվ մարդը:

Հետազոտության օբյեկտը արժանապատվությունը:

Սաների իրավունքների ու ազատությունների, պատվի ու արժանապատվության պաշտպանությունը:

«...Միայն այնքանի համաձայն, թե ինչպես է հասարակությունը պաշտպանում և խնամում իր երեխաներին, չափվում է նրա մարդկայնությունը և ձևավորվում նրա ապագան»: (Ջեյմս Գրանտ)

Աշխարհի մարդիկ բոլորն էլ միատեսակ կենսական կարիքներ ունեն՝ սննդի, կացարանի, առողջության, սիրո, բարեկամության և այլն: Մինչդեռ հաճախ այս հիմնական կարիքները չեն բավարարվում: Ամենամեծ անարդարությունը, թերևս, չքավորությունն, որի պատճառով մարդը զրկվում է կենսական կարիքները բավարարելու իր իրավունքից:

Ամեն հասարակություն հույս ունի, որ իր երեխաները մեծանալով ունակ ու պատասխանատու քաղաքացիներ կդառնան և ի վիճակի կլինեն գործել ի նպաստ և ի բարորություն այս հասարակության: Մինչդեռ երեխան, որը զրկված է իր հիմնական իրավունքներից, չի կարող մեծանալ որպես հոգատար, ուրիշի իրավունքները հարգող, գործուն դիրքորոշում ունեցող անհատ:

Ստորև ներկայացնում եմ երեխայի ազատության, պատվի և արժանապատվության պաշտպանության իրավունքները:

Յուրաքանչյուր երեխա ունի մտքի, խղճի և դավանանքի ազատության իրավունք:

Երեխայի հայացքները, համոզմունքները և կարծիքը ենթակա են նրա տարիքին և հասունությանը համապատասխան պատշաճ ուշադրության:

Յուրաքանչյուր երեխա իրավունք ունի ազատորեն արտահայտելու իր կարծիքը, որոնելու, ստանալու և հաղորդելու գաղափարներ ու տեղեկատվություն հաղորդակցության ցանկացած միջոցով:

Երեխայի տեղեկատվություն ստանալու իրավունքը կարող է սահմանափակվել օրենքով:

Նախադպրոցական ուսումնական հաստատություններում երեխայի իրավունքների պաշտպանությանն ուղղված աշխատանքների համակարգի ստեղծումն իրականացնելու համար կատարվել է հետևյալը.

մշակվել է պլանավորման համակարգ,

այս ուղղությամբ ցուցաբերել է գիտամեթոդական աջակցություն,

պատրաստվել է դիդակտիկ նյութեր,

սահմանվել է աշխատանքի բովանդակությունը,

ստեղծվել են դրա կազմակերպման ձևեր՝ ուսումնական գործընթացի բոլոր մասնակիցների մակարդակով:

Կոնվենցիայի դրույթների իրականացումը սկսվեց ախտորոշմամբ, հարցաքննության, թեստավորման միջոցով խնդրի տարբեր ասպեկտների բացահայտմամբ և այլն:

Երեխայի իրավունքների պաշտպանության խնդիրը բազմաբնույթ բնույթ ունի, բայց մի բան պարզ է.

Այն չի կարող լուծվել միայն նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունների մակարդակով, շատ կարևոր է ստեղծել միասնական աշխատանքի համակարգ՝ ներգրավելով երեխաներին,

ծնողներին, ուսուցիչներին և հոգեբաններին դրանում:

Բացահայտվել են դրանց փոխազդեցության հետևյալ ձևերը.

- դերային խաղեր,
- մրցույթներ,
- հանդիպումներ հետաքրքիր մարդկանց հետ
- քննարկումներ

Մենք մի տեսակ սոցիալական պատվեր ենք կատարում՝ մեզ հանձնարարված է կրթել աշխատող սերունդ, որը ցանկանում է և կարող է քաղաքակիրթ պետությունում հարուստ մարդ դառնալ: Անհնար է հաշվի չառնել այն փաստը, որ մենք ապրում ենք բացհասարակության

մեջ, ինտեգրված համաշխարհային մշակույթին, տնտեսությանը, հետևաբար, մեր աշակերտները պետք է ոչ միայն հարմարվեն կյանքի փոփոխված պայմաններին, այլև ակտիվորեն ներգրավվեն սոցիալ-տնտեսական վերափոխումների գործընթացում: Մեր օգնությամբ նրանք ստիպված են լինելու վերականգնել երկրի ոչ միայն տնտեսական, այլև բարոյական արժանապատվությունը, քանի որ ոչինչ ավելի սարսափելի չի կարող լինել, քան հասարակության բարոյական աղքատացումը: Այդ իսկ պատճառով հատկապես մտահոգիչ են երեխաների հոգևոր և բարոյական խնդիրները:

<https://www.arlis.am/documentview.aspx?docID=69115>

Ժամանակակից պայմաններում նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունները հաճախ ստիպված են դիմակայել շրջակա միջավայրին՝ պաշտպանելով երեխայի շահերը: Եվ այդքան հաճախ, ցավոք, ամենամոտ մարդիկ՝ ծնողները, դառնում են այս ագրեսիվ միջավայրի ներկայացուցիչներ:

Ընտանիքը ցանկացած պետության հիմքն է, իսկ երեխաները՝ նրա ապագան: Եվ հետևաբար, թե ինչպես ենք մենք վերաբերվում բնակչության այս ամենախոցելի հատվածին, կարելի է դատել հասարակության բարոյական առողջության մասին: Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան հստակ սահմանում է, որ յուրաքանչյուր երեխա ունի կյանքի իրավունք, անուն, քաղաքացիություն, ընտանիքում (բնիկ կամ որդեգրող) ապրելու և դաստիարակվելու, ծնողներին ճանաչելու իրավունք:

Հաշվի առնելով կրթության համակարգը և երեխայի իրավունքների համակարգը՝ այս երկու համակարգերի փոխադարձ ազդեցության և զարգացման մասին խոսելու առիթ կա: Նախադպրոցական կրթության համակարգը, նախադպրոցական ուսումնական հաստատությունը այն վայրն է, որտեղ երեխան անցկացնում է իր ժամանակի մեծ մասը, և հենց այստեղ է, որ նա կարող է առավելագույնս ոտնահարվել իր իրավունքներին: Սակայն հենց նախադպրոցական կրթության համակարգի շրջանակներում կարող է ստեղծվել մի մեխանիզմ, որը միավորում է երեխաների իրավունքների պաշտպանության խնդիրներով զբաղվող տարբեր պետական կառույցների ջանքերը:

Երեխաների լավագույն շահերի համար արժեքավոր բարոյական և իրավական պրակտիկայի ձևավորումը կարևորագույն խնդիրներից է: Մա նշանակում է, որ յուրաքանչյուր տարիքային ժամանակահատվածում երեխային պետք է ապահովվի հնարավորինս լիարժեք նյութական և այլ օգուտներով, որոնք նրանան հրաժեշտ են կյանքի և լիարժեք զարգացման համար:

ՍՈՎՈՐՈՂԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ և ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ՊՍԿԻ և ԱՐԺԱՆԱՆԱՊՍԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՌԱՐԿԱՅԻ ԴԱՍԱՎԱՆԴՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

Ներկայացվող թեման խիստ կարևոր է և արդիական: Արժանապատվություն հասկացությունը դասավանդման ընթացքում սովորողների մեջ սերմանել խիստ կարևոր է: Նրանից բխում է սովորողների կողմից պատասխանատվության գիտակցում և ստանձնումը: Արժանապատվությունը մարդու իրավունքների հիմնարար հասկացություն է, բարձրագույն և առանցքային արժեք, մարդու անքակտելի և անօտարելի իրավունք, որը հատուկ է նրան ծնված օրից: Անձի արժանապատվությունը այն հիմքն է, որի վրա կառուցված է մարդու իրավունքների համակարգը: Արժանապատվությունը սկզբունք է, որը ընկած է մարդու իրավունքների հիմքում և մինևույն ժամանակ պաշտպանվում է որպես իրավունք՝ առանձին և այլ իրավունքների համատեքստում: Մարդու իրավունքների հիմնարար սկզբունք լինելուց զատ՝ այն նաև փիլիսոփայական և բարոյագիտական հասկացություն է: Իբրև այդպիսին այն ընկալվում է որպես մարդու հատուկ բարոյական վերաբերմունքը ինքն իր հանդեպ և նրա հանդեպ հասարակության վերաբերմունքը, որտեղ ընդունվում է անձնավորության արժեքը: Մի կողմից, մարդու՝ սեփական արժանապատվության գիտակցումը անձնավորության ինքնագիտակցման և ինքնավերահսկման ձևն է, նրա վրա է հիմնվում ինքն իր հանդեպ մարդու պահանջկոտությունը: Իր արժանապատվության հաստատումը և պաշտպանումը ենթադրում է նրան համապատասխանող բարոյական արարքների կատարում (կամ, ընդհակառակը, թույլ չի տալիս մարդուն վարվելու իր արժանապատվությունից ցածր): Այս իմաստով սեփական արժանապատվության ըմբռնումը, խղճի և պատվի հետ միասին, հանդիսանում է մարդու՝ ինքն իր առջև որպես պատասխանատվության գիտակցման եղանակներից մեկը: Մյուս կողմից, անձի արժանապատվությունը պահանջում է նաև մյուս մարդկանցից՝ հարգել անհատին, ճանաչել մարդու համապատասխան իրավունքներն ու հնարավորությունները, նրան ներկայացվող բարձր պահանջկոտությունը: Այստեղ տեղին է նշել Էթիկայի Ոսկե կանոնը. «Դիմացինիդ հետ վարվիր այնպես, ինչպես կցանկանայիր, որ քեզ հետ վարվեին» Հետազոտական աշխատանքի նպատակը՝ երեխաներին անհրաժեշտ է իրազեկել իրենց իրավունքների և այդ իրավունքների իրականացման հնարավորությունների մասին. այդ դեպքում երեխաները կկարողանան պատշաճ իրացնել իրենց իրավունքները, չխախտել և պաշտպանել այլ երեխաների իրավունքները, ինչպես նաև լինել իրավագիտակից ու սեփական վարքագծի նկատմամբ պատասխանատու քաղաքացիներ: Այս գործում անչափ կարևոր է նաև ուսուցիչների մասնակցությունը, քանի որ երեխաների՝ որպես անհատականությունների կայացման գործում անգնահատելի է ուսուցչի դերը:

Յուրաքանչյուր ոք, առաջին հերթին՝ երեխաները, ծնողներն ու երեխաների հետ աշխատող մեծահասակներն ունեն երեխայի իրավունքներն ուսումնասիրելու կարիք: «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիան թե՛ երեխաներին և թե՛ մեծահասակներին հրաշալի հնարավորություն է ընձեռում ուսումնասիրելու երեխայի իրավունքները: Կոնվենցիայի չորս ուղենիշային սկզբունքները

«Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայի չորս հոդվածներ, որոնք հայտնի են որպես Կոնվենցիայի ուղենիշային սկզբունքներ, հատուկ ուշադրության են արժանացած: Այդ չորս սկզբունքները (հոդվածները) նպատակաուղղված են ապահովելու Կոնվենցիայով ճանաչված բոլոր իրավունքների լիակատար և արդյունավետ կիրառումը: Երեխաների համար հավասար հնարավորությունների ապահովումն ու նրանց իրավունքների պաշտպանությունը կախված է նրանից, թե ինչպես են ապահովվում Կոնվենցիայի այդ չորս հիմնաքարային սկզբունքները: Այդ չորս սկզբունքները լիովին նոր վերաբերմունք են ձևավորում երեխաների նկատմամբ՝ դարձնելով Կոնվենցիան էթիկական ու գաղափարական արժեքավոր հարթություն:

Սկզբունքների հիմքում ընկած հիմնական գաղափարն այն է, որ ԵՐԵԽԱՆԵՐՆ ԱՆՀԱՏՆԵՐ են: Իսկ երեխաների խաղալու իրավունքի ամրագրումը կարծես հաստատում է մանկության արժեքը և օգնում չմոռանալ, որ այդ շրջանը կարևոր նախապատրաստական փուլ է յուրաքանչյուր մեծահասակի համար:

1. Առանց խտրականության Բոլոր երեխաներն օժտված են նույն իրավունքներով և երբեք չպետք է ենթարկվեն խտրականության: Երեխաներին հավասար հնարավորություններ տրամադրելու պարտավորությունը սահմանվում է «Երեխայի իրավունքների մասին» կոնվենցիայի 2-րդ հոդվածում. «Մասնակից պետությունները հարգում և ապահովում են Կոնվենցիայով նախատեսված բոլոր իրավունքները՝ իրենց իրավագործության ներքո գտնվող յուրաքանչյուր երեխայի համար՝ առանց որևէ խտրականության, անկախ երեխայի կամ նրա ծնողների կամ օրինական խնամակալների ռասայից, մաշկի գույնից, սեռից, լեզվից, կրոնից, քաղաքական և այլ համոզմունքից, ազգային, էթնիկական կամ սոցիալական ծագումից, գույքային դրությունից, առողջական վիճակից և ծննդից կամ այլ կարգավիճակից»:

2. Երեխայի լավագույն շահերը Երեխաների հետ կապված բոլոր գործողություններում առաջնահերթ ուշադրություն է դարձվում երեխայի լավագույն շահերին: Բոլոր չափահաս անձինք պետք է անեն այն, ինչը լավագույնն է երեխայի համար, որոշում ընդունելիս նրանք պետք է մտածեն, թե իրենց որոշումներն ինչպես կազդեն երեխայի վրա: Երեխայի շահերը բոլոր դեպքերում գերակա են մեծահասակների, օրինակ՝ ծնողների, ուսուցիչների, խնամակալների շահերի նկատմամբ: «Երեխայի իրավունքների մասին» ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի 1- ին մասը սահմանում է. «Երեխաների նկատմամբ բոլոր գործողություններում, անկախ այն բանից, թե դրանք ձեռնարկվում են սոցիալական ապահովության հարցերով զբաղվող պետական կամ մասնավոր հիմնարկների, դատարանների, վարչական կամ օրենսդրական մարմինների կողմից, առաջնահերթ ուշադրություն է դարձվում երեխայի լավագույն շահերին»:

3. Կյանքի ու զարգացման իրավունք Երեխայի տնտեսական և սոցիալական իրավունքների հիմքում ընկած բանաձևը սահմանվում է երեխայի՝ կյանքի իրավունքն ամրագրող հոդվածում: Հոդվածը ոչ

միայն խոսում է երեխայի ապրելու իրավունքի մասին, այլև սահմանում է նրա գոյատևման ու առողջ զարգանալու իրավունքը:

ԳԼՈՒԽ 1. Հոդված 22. Երեխայի պատվի եւ արժանապատվության պաշտպանության իրավունքը

Յուրաքանչյուր երեխա ունի պատվի եւ արժանապատվության պաշտպանության իրավունք:

Ոչ մի երեխա անձնական, ընտանեկան կյանքի, գրագրության եւ հեռախոսային խոսակցության գաղտնիության կամ բնակարանի անձեռնմխելիության իր իրավունքներն իրացնելիս չի կարող ենթարկվել կամայական, ապօրինի միջամտության կամ իր պատվի եւ արժանապատվության նկատմամբ ոտնձգությունների:

Ուսումնադաստիարակչական հաստություններում երեխայի ուսուցումը եւ դաստիարակությունն իրականացնող անձանց ու երեխայի փոխհարաբերություններն իրականացվում են փոխադարձ հարգանքի հիման վրա:

Երեխայի պատվի եւ արժանապատվության դեմ ոտնձգություն կատարած յուրաքանչյուր անձ, ներառյալ ծնողները կամ այլ օրինական ներկայացուցիչները, երեխայի դաստիարակությունը եւ ուսուցումն իրականացնող այլ անձինք պատասխանատվություն են կրում Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ սահմանված կարգով:

<https://amamikonyan.wordpress.com/2014/02/13/393/>

6-րդ հոդվածի 2-րդ մասում գրված է. «Մասնակից պետությունները հնարավոր առավելագույն չափով պետք է ապահովեն երեխայի գոյատևումը և առողջ զարգացումը»: Լսված լինելու իրավունք Կոնվենցիայի մյուս՝ չափազանց կարևոր, սկզբունքը հարգանքն է երեխայի կարծիքի նկատմամբ: Այս սկզբունքն ամրագրված է **Կոնվենցիայի 12-րդ հոդվածում.**

«Իր հայացքները ձևակերպելու ընդունակ երեխայի համար մասնակից պետություններն ապահովում են դրանք ազատորեն արտահայտելու իրավունք այն բոլոր դեպքերում, որոնք վերաբերում են երեխային: Երեխայի հայացքների նկատմամբ ցուցաբերվում է նրա տարիքին և հասունությանը համապատասխան պատշաճ ուշադրություն»:

Կոնվենցիայում առանձնահատուկ ընդգծվում է երեխայի ընտանիքի դերի, նրա հեղինակության ու պատասխանատվության կարևորությունը: Հռչակվում է, որ երեխան ունի ոչ միայն ընտանիքի լեզվի ու մշակույթի, այլև այդ լեզվի ու մշակույթի նկատմամբ հարգանքի իրավունք: Կոնվենցիան նաև կոչ է անում պետություններին օժանդակելու այն ընտանիքներին, որոնք չունեն իրենց երեխաների համար կյանքի արժանապատիվ մակարդակ ապահովելու հնարավորություն:

Իսկ հիմա նշենք, որ **Երեխաների իրավունքների մասին՝ Կոնվենցիայի 13 հոդվածում** նշվում է.

1. Երեխան իրավունք ունի ազատորեն արտահայտելու իր կարծիքը, այդ իրավունքը ներառում է ցանկացած բնույթի տեղեկատվություն և գաղափարներ որոնելու, ստանալու և հաղորդելու ազատությունը՝ անկախ սահմաններից, գրավոր կամ տպագիր ձևով, ստեղծագործության տեսքով կամ այլ միջոցներով՝ երեխայի ընտրությամբ:

2. Այդ իրավունքի իրագործումը կարող է ենթարկվել որոշակի սահմանափակումների, սակայն այդ սահմանափակումները կարող են լինել միայն այնպիսիք, որոնք նախատեսված են օրենքով և անհրաժեշտ են. (ա) այլ անձանց իրավունքները և հեղինակությունը հարգելու, կամ (բ) պետական անվտանգությունը կամ հասարակական կարգը, կամ բնակչության առողջությունը, կամ բարոյականությունը պաշտպանելու համար: Շատ կարևոր է երեխաներին իրազեկել Հանրակրթության մասին ՀՀ օրենքով իրեն վերապահված իրավունքներն ու պարտականությունները:

Գլուխ 5-ի Հոդված 20-ում նշվում է.

Սովորողի իրավունքներն ու պարտականությունները

Ուսումնական հաստատություններում սովորողներն ունեն հավասար իրավունքներ և պարտականություններ: Դրանք սահմանվում են օրենքով և ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ:

2. Սովորողն իրավունք ունի՝

- 1) ստանալու հանրակրթության պետական կրթական չափորոշչին համապատասխան կրթություն.
- 2) ծնողի համաձայնությամբ ընտրելու ուսումնական հաստատությունը և ուսուցման ձևը, ինչպես նաև տվյալ ուսումնական հաստատությունում առկա հոսքը, ստանալու կրթական վճարովի ծառայություններ.
- 3) անվճար օգտվելու ուսումնական հաստատության ուսումնանյութական բազայից.
- 4) մասնակցելու ներդպրոցական և արտադպրոցական միջոցառումների.
- 5) պաշտպանված լինելու ցանկացած ֆիզիկական և հոգեբանական ճնշումներից, շահագործումից, մանկավարժական և այլ աշխատողների ու սովորողների այնպիսի գործողություններից կամ անգործությունից, որով խախտվում են սովորողի իրավունքները, կամ ոտնձգություն է արվում նրա պատվին ու արժանապատվությանը.
- 6) ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված կարգով մասնակցելու ուսումնական հաստատության կառավարմանը.
- 7) ազատորեն փնտրելու և մատչելիորեն ստանալու ցանկացած տեղեկատվություն, բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերի.
- 8) ազատ արտահայտելու սեփական կարծիքն ու համոզմունքները.
- 9) օգտվելու օրենքով և ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված այլ իրավունքներից:

3. Սովորողը պարտավոր է՝

- 1) կատարել ուսումնական հաստատության կանոնադրության և ներքին կարգապահական կանոններով սահմանված պահանջները.
- 2) ստանալ հանրակրթության պետական չափորոշիչներին համապատասխան գիտելիքներ, ձեռք բերել և տիրապետել համապատասխան հմտությունների և կարողությունների, բավարարել սահմանված արժեքային համակարգին ներկայացվող պահանջները.
- 3) հաճախել և մասնակցել ուսումնական պարապմունքներին.
- 4) կատարել օրենքով և ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված այլ պարտականություններ:

Պետք է նաև մանկավարժները իրազեկվեն, որ **Հանրակրթության մասին ՀՀ օրենքի**

Հոդված 27-ում նշվում է մանկավարժների իրավունքներն ու պարտականությունները, որի 2 կետում նշվում է. Մանկավարժական աշխատողը պարտավոր է՝

- 1) հարգել և պաշտպանել սովորողի իրավունքներն ու ազատությունները, պատիվն ու արժանապատվությունը.
- 2) նպաստել երեխայի կրթության իրավունքի իրացմանը՝ հաշվի առնելով յուրաքանչյուրի կրթական կարիքների առանձնահատկությունները. 1996 թվականին ընդունվեց «Երեխայի իրավունքների մասին» ՀՀ օրենքը, որը դարձավ Հայաստանի Հանրապետությունում երեխաների իրավունքների պաշտանության համակարգի ձևավորման հիմքը: «Երեխայի իրավունքների մասին» օրենքի 1-ին հոդվածը հստակ ամրագրեց. «Պետությունը ելնում է հասարակության մեջ երեխային լիարժեք կյանքի նախապատրաստման, նրա մեջ հասարակական և ստեղծագործական ակտիվության զարգացման, բարձր բարոյական հատկանիշների, հայրենասիրության և որպես քաղաքացու դաստիարակման առաջնահերթության սկզբունքներից: Երեխան գտնվում է հասարակության և պետության հովանավորության ու պաշտպանության ներքո»

**Երեխաների պաշտպանության խնդիրը սոցիալ-իրավական եւ հոգեբանական
մանկավարժական ուղղությամբ**

ԺՄԻ կրթությունը պետք է իրականացվի նախադպրոցական տարիքից՝ շահագրգիռ բոլոր կողմերի՝ պետական կրթական քաղաքականություն մշակողների, պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների, կրթության ոլորտի մասնագետների, ուսումնական հաստատությունների, ծնողների, սովորողների և ուսանողների ինքնավարության մարմինների, ՀԿ-ների, երիտասարդական կազմակերպությունների և ՋԼՄ-ների լայն համագործակցությամբ՝ ապահովելով համակարգային մոտեցում:

Իրենց գործունեությունն իրականացնելիս, անկախ տվյալ հաստատության կարգավիճակից, կառուցվածքից, սեփականության ձևից, ենթակայությունից կամ այլ հանգամանքներից, ուսումնական հաստատությունները ոչ միայն պարտավոր են ապահովել մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության սկզբունքները, այլև պետք է ամեն կերպ խրախուսեն կրթության յուրաքանչյուր օղակում երեխաների և սովորողների ակտիվ մասնակցությունը, ինքնադրսևորումը, շփումները, համատեղ աշխատանքն ու համագործակցությունը:

Ուսումնական հաստատություններում կարգապահության պահպանմանն ուղղված գործողություններում պետք է բացառել սովորողների և մանկավարժների իրավունքների անտեսումը, մարդկային արժանապատվության վիրավորումը: Վերոնշյալ հայեցակարգային դրույթների կենսագործումն ապահովելու

համար անհրաժեշտ է.

ա. Ուսումնական հաստատություններում ստեղծել այնպիսի միջավայր, որը կերաշխավորի երեխաների,

սովորողների առողջության, հանգստի հիմնարար իրավունքների պաշտպանությունը: Այդ գործընթացը

ենթադրում է ֆիզիկական և առողջ սոցիալական միջավայրի ապահովում, խաղի, ֆիզիկական ակտիվության

դրսևորման, հանգստի կազմակերպման հնարավորությունների ստեղծում՝ դասամիջոցներին և դասերից

հետո, պատշաճ ջերմային ռեժիմի ապահովում, առողջ սննդի հնարավորություն, բացառապես առողջ

ապրելակերպին համահունչ վարքագծի խրախուսում: Այդպիսով սովորողների նկատմամբ պետք է

ցուցաբերել համակողմանի մոտեցում՝ կարևորելով ոչ միայն ակադեմիական, այլև առողջապահական,

ֆիզիկական, հուզական, սոցիալական, հոգևոր զարգացման համար անհրաժեշտ պայմանների ստեղծումը:

Հանրակրթական ուսումնական հաստատություններում իրականացնել համապատասխան միջոցառումներ երեխայի կրթության, ազատ արտահայտման իրավունքի լիարժեք իրացման համար: Մասնավորապես, ապահովել բոլոր երեխաների հաճախումը: Շենքային հնարավորությունները, էլեկտրոնային ռեսուրսները

մատչելի դարձնել բոլոր երեխաների համար: Ապահովել համագործակցային և հաշվետվողական աշխատանք երեխաների ընտանիքների հետ: Ուսումնական հաստատության կառավարման մարմինների,

դաստիարակների և ծնողների միջև ձևավորել բաց մտածողության և հարաբերությունների այնպիսի մշակույթ, որում կրթական գործընթացի բոլոր մասնակիցները ազատորեն կարտահայտեն իրենց տեսակետներն ու դիրքորոշումները: Այս դրույթը կյանքի կոչելու համար երեխաներին պետք է դիտարկել որպես ուսումնական գործընթացի կարևոր մասնակիցներ՝ ապահովելով նրանց ներգրավումը ուսումնական

հաստատության կառավարման և ուսումնական գործընթացներում, ինչպես նաև համայնքային կյանքում:

Մասնավորապես, պետք է ձևավորել քաղաքացիական պատասխանատվության արժեհամակարգ հարմարվողականության փոխարեն, առօրյա հարաբերություններում պետք է հաշվի առնել սովորողի շահերը և հանրային բարիքի ստեղծման գործում կարևորել յուրաքանչյուրի մասնակցության անհրաժեշտությունը:

Սովորողներին արժևորել բազմակողմանիորեն. նրանց մասին չդատել միայն ակադեմիական արդյունքներով: Բացահայտել ու զարգացնել սովորողների շնորհները, հնարավորություն տալ դրսևորելու իրենց կարողությունները և նպաստել նրանց մասնագիտական կողմնորոշմանը: Երեխաների, սովորողների հետ հարաբերությունները կառուցել՝ հաշվի առնելով նրանց ուժեղ կողմերը, աջակցելով նրանց ընդհանուր ներուժի զարգացմանը:

Ժողովրդավարության և մարդու իրավունքների ուսուցումը պետք է դիտարկել որպես ուսուցման գործընթացի հիմք՝ ապահովելով դրա ներառումը կրթական բոլոր աստիճաններում և ուսումնական բնագավառներում: Մասնավորապես, ԺՄԻ կրթությունը պետք է սկսել նախադպրոցական տարիքից:

Ուսուցման գործընթացում հարգել սովորողների առանձնահատկությունները և դրանք օգտագործել հարուստ, բազմազան և փոփոխազատ միջավայր ստեղծելու նպատակով: Ապահովել մեթոդների այնպիսի բազմազանություն, որը հնարավորություն կտա սովորել տարբեր ձևերով:

ԺՄԻ կրթության ոլորտում կոմպետենցիաները պետք է մշակվեն կրթության բովանդակության բաղադրիչներին համապատասխան՝ շեշտադրելով՝

Ձգիտելիքը և ըմբռնումը (սովորողը տեղեկացված է, գիտի և հասկանում է մարդու իրավունքների

սկզբունքները և երեխայի իրավունքները),

Ձ վերաբերմունքը և արժեքները (սովորողը իր գործողություններով և վարքագծով ցույց է տալիս

աշխույժ հետաքրքրություն մարդու իրավունքների և հասարակության մեջ արդարության հարցերի

նկատմամբ)

Ձ կարողություններ և հմտությունները (սովորողը կարող է համագործակցել այլ մարդկանց (երեխաների,

սովորողների) հետ մարդու իրավունքների և ժողովրդավարության արժեքների պաշտպանության

հարցերում): Կոմպետենցիաները փոխկապակցված են, և դրանցից ոչ մեկը մյուսի նկատմամբ գերակայություն չունի: Կրթության արդյունքում ակնկալվող կոմպետենցիաներին հասնելու համար ապահովել ժողովրդավարության և մարդու իրավունքներին վերաբերող թեմաների ներառումը ոչ միայն

«Հասարակագիտություն» առարկայի, այլ նաև ուսուցման ընդհանուր բովանդակության մեջ:

Ուսուցանել ժամանակակից աշխարհում պահանջվող կոմպետենցիաներ՝ ապահովելու համար շրջանավարտների լիարժեք քաղաքացիական և մասնագիտական մասնակցությունը հասարակական կյանքին:

Կարևոր է ուսուցման բովանդակությունը կառուցել փոխկապվածության, փոխկախվածության

համակեցության արժեքների և սովորողների՝ հանրային բարիք ստեղծելու գործընթացի կարևոր մասնակիցը լինելու գաղափարների վրա: Հնարավորություններ ընձեռել ոչ միայն ժողովրդավարական արժեքները և

մարդու իրավունքները հասկանալու, այլև համայնքային կյանքին առնչվող սոցիալական նախագծերին մասնակցելու միջոցով ԺՄԻ կրթության կայացմանը նպաստող գործնական հմտությունները զարգացնելու

համար:**[5, 24-26]**

«Հանրակրթության մասին» օրենքի 20-րդ հոդվածով սահմանվում են սովորողների իրավունքներն ու պարտականությունները: Ուսումնական հաստատություններում սովորողներն ունեն հավասար իրավունքներն պարտականություններ: Դրանք սահմանվում են օրենքով և ուսումնական հաստատության

կանոնադրությամբ:

Սովորողն իրավունք ունի՝

1. ստանալու հանրակրթության պետական կրթական չափորոշչին համապատասխան կրթություն.
2. ծնողի համաձայնությամբ ընտրելու ուսումնական հաստատությունը և ուսուցման ձևը, ինչպես նաև սոցիալ ուսումնական հաստատությունում առկա հոսքը, ստանալու կրթական վճարովի ծառայություններ.
3. անվճար օգտվելու ուսումնական հաստատության ուսումնականության բազայից.
 - 3.1 ստանալ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիքը բավարարելուն ուղղված աջակցություն.
4. մասնակցելու ներդպրոցական և արտադպրոցական միջոցառումների.
5. պաշտպանված լինելու ցանկացած ֆիզիկական և հոգեբանական ճնշումներից, շահագործումից, մանկավարժական և այլ աշխատողների ու սովորողների այնպիսի գործողություններից կամ անգործությունից, որով խախտվում են սովորողի իրավունքները, կամ ոտնձգություն է արվում նրա պատվին ու արժանապատվությանը.
6. ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված կարգով մասնակցելու ուսումնական հաստատության կառավարմանը.
7. ազատորեն փնտրելու և մատչելիորեն ստանալու ցանկացած տեղեկատվություն, բացառությամբ օրենքով սահմանված դեպքերի.

8. ազատ արտահայտելու սեփական կարծիքն ու համոզմունքները.

9. օգտվելու օրենքով և ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված այլիրավունքներից:

Սովորողը պարտավոր է՝

1. կատարել ուսումնական հաստատության կանոնադրության և ներքին կարգապահական կանոններով

սահմանված պահանջները.

2. ստանալ հանրակրթության պետական չափորոշչին համապատասխան գիտելիքներ, ձեռքբերել և տիրապետել համապատասխան հմտությունների և կարողությունների, բավարարել սահմանված արժեքային համակարգին ներկայացվող պահանջները.

3. հաճախել և մասնակցել ուսումնական պարապմունքներին.

4. կատարել օրենքով և ուսումնական հաստատության կանոնադրությամբ սահմանված այլ պարտականություններ: [4, 23-29] Խնամքից և ուշադրությունից զրկված երեխան չունի նորմալ աճի և առողջ զարգացման երկրորդ հնարավորություն, ուստի պետք է առաջնահերթ ուշադրություն դարձնել բոլոր մակարդակներում երեխաների պաշտպանության խնդրին: Այս խնդիրը պայմանականորեն դիտարկվում է երկու ուղղությամբ՝ սոցիալ-իրավական և եռօգնական-մանկավարժական:

Սոցիալական և իրավական ուղղությունը ներառում է օրենսդրական աջակցություն երեխայի իրավունքների պաշտպանությունը, սոցիալական, կրթական, մշակութային և այլ մանկական հաստատությունների համակարգի ստեղծումը:

Հոգեբանական և մանկավարժական ուղղությունը ենթադրում է բարենպաստ պայմանների ստեղծում՝ համապատասխան մթնոլորտ, ապրելակերպ, շփում ընտանիքում և ուսումնական հաստատությունում: Այս դրույթին համապատասխան՝ երեխայի իրավունքների պաշտպանության միջազգային հանրությունը ընդունել է կարևոր փաստաթղթեր, որոնք ուղղված են երեխայի իրավունքների պաշտպանությունն ամբողջ աշխարհում ապահովելու համար. 1924 թ Ազգերի լիգայի շրջանակներում ընդունվեց երեխայի իրավունքների Ժնևյան հռչակագիրը: 1948 թ - ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեան ընդունեց մարդու իրավունքների հռչակագիրը, որը հայտարարեց, որ երեխաներն ունեն պաշտպանության և օգնության հատուկ իրավունք: 1959 թ Երեխայի իրավունքների հռչակագիր. 1989թ.՝ Երեխայի իրավունքների կոնվենցիա. 1990թ.՝ Երեխաների գոյատևման, պաշտպանության և զարգացման համաշխարհային հռչակագիր:

1990 թվականին վավերացվել է կարևորագույն միջազգային փաստաթուղթը՝ Երեխայի իրավունքների կոնվենցիան, որն առաջին անգամ երեխային դիտարկում է ոչ միայն որպես սոցիալական պաշտպանություն պահանող օբյեկտ, այլև որպես օրենքի սուբյեկտ: Երեխայի իրավունքների մասին կոնվենցիան միջազգային բարձր մակարդակի և մանկավարժական մեծ նշանակություն ունեցող իրավական փաստաթուղթ է: Այն երեխային հռչակում է լիարժեք և լիարժեք անձնավորություն, իրավունքի անկախ սուբյեկտ և կոչ է անում մեծահասակի և երեխայի միջև հարաբերություններ կառուցել բարոյական և իրավական նորմերի վրա, որոնք հիմնված են իսկական մարդասիրության, ժողովրդավարության, հարգանքի և հարգանքի վրա: Երեխայի իրավունքների իրականացումը ներառում է. - պաշտպանել նրան բոլոր տեսակի վատ վերաբերմունքից, - առողջության պահպանման իրավունք, - կրթության իրիւրավունքի պաշտպանությունը, - խաղի իրավունքներ - իրենց անհատականությունը պահպանելու իրավունքը. Նախադպրոցականների իրավական կրթության մեջ մանկավարժական գործընթացի նպատակը նախադպրոցական տարիքի երեխաների իրավագիտակցության հիմքերի ձևավորումն է:

Եզրակացություն

Երեխաներին անհրաժեշտ է իրազեկել իրենց իրավունքների և այդ իրավունքների իրականացման հնարավորությունների մասին. այդ դեպքում երեխաները կկարողանան պատշաճ իրացնել իրենց իրավունքները, չխախտել և պաշտպանել այլ երեխաների իրավունքները, ինչպես նաև լինել իրավագիտակից ու սեփական վարքագծի նկատմամբ պատասխանատու քաղաքացիներ

Եզրակացություն

Վերջնարդյունքում կունենանք.

1. Հարգված են մարդու/ սովորողի/ հիմնարար իրավունքները:

2. Ներգրավված և մասնակցող սովորողներ: Սովորողները ներգրավված են ուսումնական հաստատության

կյանքում, նրանց ձայնը լսելի է, նրանք ազդում են իրենց ուսումնական հաստատությանն առնչվող

որոշումների վրա:

3. Իրենց ներուժը բացահայտած և այն հանրային բարիքին ծառայեցնելու պատրաստ սովորողներ:

Սովորողներն ուսուցիչների, ծնողների, դասընկերների և աշակերտական ինքնավարության մարմնի

աջակցությամբ բացահայտել են իրենց ուժեղ կողմերը (ակադեմիական և ոչ ակադեմիական) և պատրաստ

են դրանք ծառայեցնելու հանրությանը:

4. Սովորողների հետ արդյունավետ հաղորդակցվող և համագործակցող մանկավարժական և վարչական

աշխատողներ: Մանկավարժները կարողանում են լսել սովորողներին, հարցերը դիտարկել սովորողի

տեսանկյունից և նպաստել սովորողների համակողմանի աճին

5. Ուսումնական հաստատությունում տիրում է այնպիսի մթնոլորտ, որտեղ ուսուցիչները և սովորողներն

ազատորեն արտահայտում են իրենց տեսակետները և դիրքորոշումները: Նրանց ձայնը լսելի է:

6. Առկա է գործընկերային արդյունավետ հարթակ: Ուսումնական գործընթացի մասնակիցները և

շահակիցները՝ սովորողները, ուսուցիչները, դպրոցի կառավարման և խորհրդակցական մարմինները,

ծնողները, հասարակական և պետական կառույցները համագործակցված նպաստում են հաստատությունում

և համայնքում ԺՄԻ կրթության արմատավորմանը:

7. Համամարդկային արժեքների, սովորողի կյանքի ու առողջության, արժանապատվության, անհատի

ազատ և համակողմանի զարգացման առաջնայնությունը, քաղաքացիական գիտակցության կարևորումը,

անհատի և նրա իրավունքների ու ազատությունների նկատմամբ հարգանքը, արժանապատվությունը,

հայրենասիրությունը, աշխատասիրությունը, պատասխանատվությունը, հանդուրժողականությունը,

բնապահպանական աշխարհայացքի ձևավորումը:

Երեխայի իրավունքների պաշտպանության խնդիրը բազմաբնույթ բնույթ ունի, բայց մի բան պարզ

է.

Օգտագործվող գրականության ցանկ

1. ՀՀ երեխայի իրավունքի մասին/ հոդված 11/
2. ՄԱԿ-ի կոնվենցիա երեխայի իրավունքների մասին /հոդված 13, 27/
3. Հանրակրթության պետական չափորոշիչ
4. ՀՀ օրենքը հանրակրթության մասին
4. Гребенюк О.С., Рожков М.И. Общие основы педагогики. М., 2003, с.628
5. Բեկման Է. և Թրաֆորդ Բ. Դպրոցների ժողովրդավարական կառավարում: Եվրոպայի խորհրդի հրատարակչություն: Ստրասբուրգ, 2007, էջ
5. Հանրուրժողականության ուսուցում Դասղեկի ձեռնարկ ԵՐԵՎԱՆ-2008